

z historie Hradiště

Vysoký ostroh nad řekou Dyjí si pro své osady vybírali lidé už v pravěku. Podobně jako na protilehlých ostrožnách na druhé straně Gránického údolí v místech dnešního Jihomoravského muzea či znojemského hradu nacházejí archeologové četné doklady o přítomnosti lidských obydlí z pozdní doby kamenné, bronzové i železné. S postupujícími staletími význam ze tří stran přírodní velmi dobře chráněné lokality stále rostl a vrcholu dosáhl po příchodu Slovanů ve velkomoravské éře. Jak dosvědčují poslední výzkumy, jízdní družina v čele s velmožem zde sídlila patrně už v osmém století, experti se přou, zda zachycené zbytky pravouhlé stavby jsou pozůstatky jednoho z nejstarších kostelů u nás datovatelného do první poloviny 9. století.

Zcela nesporná je ovšem existence silného hradiška s vnitřním hradem a rozlehlým opevněným předhradím. Výzkumy v letech 1997–8 odkryly mimo jiné část velkomoravského pohřebiště kolem dnešního kostela sv. Hypolita. Byly nalezeny jak hroby bojovníků se sekýrami, ostruhami a dykami, tak hroby žen a dětí často s bohatou výbavou. Výzkum ukázal, že dnešní barokní kostel je třetí stavbou na stejném místě, po velkomoravské rotundě a kostele z 13. století poničeném za třicetileté války Švédy.

Hradiško bylo významným centrem ovládacím významnou část jihozápadní Moravy a přiléhající oblast na území dnešního Dolního Rakouska. Konec nejslavnější části dějin Hradiště přinesly maďarské výboje, jimž velkomoravské sídlo podlehl těsně před polovinou 10. století. Znojmo si svou tradici i strategický význam uchovávalo i s nástupem Přemyslovců, jen umístění hradu se přesunulo přes Gránické údolí. Sídlilo jednoho ze tří moravských údělů, vedle Olomouce a Brna, dodnes připomíná slavná rotunda sv. Kateřiny. Udrženci zde sídlili od poloviny 11. století do roku 1191.

Hradiště ani po vpádu nájezdníků ovšem neosířelo a jeho dějiny jsou od roku 1240 spojeny zvláště s jediným českým rytířským řádem. Křížovníky s červenou hvězdou založila sv. Anežka Přemyslovna a proboštství řádu na Hradišti vzniklo již v roce 1240.

Stranu připravil:
Martin Moštek

Výzkumy archeologů odkrývají význam znojemského Hradiště

Znojmo • Na zahradách, pod podlahami domů či stodol i na volných prostranstvích se už osmnáct let probírají staletími historie osídlení znojemského Hradiště archeologové a studenti katedry historie brněnské pedagogické fakulty a dalších škol. Hradiště je především významnou velkomoravskou lokalitou, ale badatelé nikdy předem neví, která část dějin Hradiška se před nimi otevře.

V loňském roce si například připomněli dramatický zánik velkomoravské fáze osídlení v desátém století. „Na jihozápadě opevněného předhradí jsme našli ve vakovité jámě u obytného velkomoravského domu kostru dvěčete zašutou mezi ohofelými trámy pod vrstvou kamenů a rozbité keramiky.“ přiblížil nález z počátku loňských prací Klíma. Jak dodal, několik podobných nálezů již evidují z minulých let a pocházejí s velkou pravděpodobností z doby vyvrácení mocného hradiště maďarskými nájezdy. Výzkum také doplnil poznatky z přechozích let, dokládající mohutnost opevnění. „Pro Hradiště je velmi charakteristické tvrdé skalnaté podloží kryté často velmi malou vrstvou půdy. V těchto podmínkách dokázali z nejnáze přístupné strany do skály zasekat až tři metry hluboký a osm metrů široký příkop. Nad ním vztýčili dřevohlinitou hradbu s kamennou lící pletnou zakončenou dřevěnou palisádou.“ přiblížil opevnění předhradí Klíma.

Letošní vykopávky zase přinesly nález ostruh s háčky, které nasvědčují tomu, že vel-

Cenným nálezem z poslední doby byla dětská kostra ve sklepě velkomoravského domu, patrně zaniklého při vyvrácení velkomoravského hradiště.

mož s družinou sídlil na Hradišti již od osmého století, ještě v předvelkomoravském období.

Vykopávky posledních let v areálu proboštství na místě někdejšího vnitřního hradu odkryly jak středověké opevnění proboštství vedle pravěkých, germánských i velkomoravských obydlí i stopy po vinici ze

14. století či zbytky novověkých vodovodů. „Za zmínku patrně stojí, že barokní keramický vodovod se dochoval v lepším stavu, než ocelové potrubí z dvacátého století.“ podtkl Klíma.

K objevům, které jsou předmětem diskusí mezi historiky, patří zejména půdorys pravouhlé stavby odkrytý u jedné ze sto-

dol v areálu proboštství. „Nálezová situace je zde velmi složitá a stavební činnost v areálu byla velmi bohatá. Nicméně na základě důkladného výzkumu jsem přesvědčen, že jde o jeden z nejstarších kostelů na našem území, vystavěný v první polovině 9. století patrně pasovskými misionáři,“ upozornil Klíma.

Slavnou historii má lidem připomenout stálá expozice v proboštství

Znojmo/Brno • Výsledky dosavadního bádání na Hradišti chtějí archeologové a představitelé Nadačního fondu sv. Hypolita představit veřejnosti stálou expozici v areálu křížovníckého proboštství. Než budou moci své plány naplnit, musí nejprve zajistit opravu zchátralého objektu, který má výstavu hostit.

„Příprava rekonstrukce letos významně pokročila. V nejbližší době bychom měli získat materiál na betonový věnec a také snad část dřeva na budoucí zastřešení stavby,“ sdělil

vedoucí hradištského výzkumu Bohuslav Klíma. Materiál na věnec na někdejší stáji, již léta chybí střecha, nám slíbil investor budující na okraji Znojma nové obchodní centrum,“ vysvětlil Klíma. Archeologové totiž vypomohli na staveništi se záchraným průzkumem hrobů z napoleonské bitvy. „Kolegové, kteří na stavbu dohlížejí měli právě týden dovolenou, tak jsme za ně zaskočili a během týdne tři hroby s téměř třemi desítkami koster prozkoumali. Stavba tak mohla pokračovat a my jsme

díky laskavosti investora získali materiál na zahájení rekonstrukce,“ uvedl Klíma.

Připravovaná expozice by měla představit bohatou historii Hradiště od pravěkých počátků přes klíčové velkomoravské období, po staletí spojená s řádem křížovníků s červenou hvězdou, jehož proboštství zde bylo založeno v roce 1240.

Na námětech a návrhu expozice pracuje Klíma už několik let. V současné době také jeden z jeho studen-

tů dokončuje model Hradiště, který by se měl stát součástí budoucí stálé výstavy o dějinách stále poněkud opomíjené znojemské pamětihodnosti. „Z prostředků získaných loni v grantovém programu student Martin Stehlik vytvořil základní model terénu, na dokončení modelu Hradiště však už nestačily finance, proto jsme museli požádat o podporu z dalšího grantu,“ informoval Klíma s tím, že student by měl práci dokončit počátkem září. „Pak bude model vystaven

na pedagogické fakultě MÚ v Brně. Veřejnosti bychom jej poté rádi představili nejspíše v expozici Jihomoravského muzea na znojemském hradě a po dokončení hradištské expozice by své stálé místo našel samozřejmě tam,“ shrnul Klíma. Postup prací na rekonstrukci budovy a zařazení expozice záleží na tom, jak se bude nadačnímu fondu dařit získávat sponzory. „Bylo by velmi pěkné, kdyby se podařilo expozici připravit k dvacátému výročí zahájení našeho výzkumu,“ uzavřel Klíma.

Archeologové narazili také na dobře zachované keramické potrubí barokního vodovodu.

Vykopávky trvají už osmnáct let

Znojmo • Ve skrovně, místy třeba jen deset centimetrů silné vrstvě hlíny nad tvrdým sklaním podloží zkoumají už osmnáct let archeologové bohatou a významnou historii osídlení výšiny nad řekou Dyjí u Znojma. Na protilehlé straně Gránického údolí od znojemského původně přemyslovského hradu stojí Hradiště sv. Hypolita.

„Dosavadní výzkumy dokládají prakticky trvalé osídlení od pravěkých kultur, přes germánské osídlení v době římské, po důležité slovanské hradiště, na které navázalo další středověké a novější osídlení,“ uvedl Bohuslav

Klíma z Pedagogické fakulty brněnské univerzity, který hradištské vykopávky vede.

První vykopávky na Hradišku začaly brněnskými archeology pod vedením profesora Františka Kalouska. „Výzkumy začaly v roce 1949 a trvaly do roku 1957. Nesplynily, kvůli zdejšímu specifickému okolnostem a chybějícímu badatelskému štěpí, poměrně vysoká očekávání a tak se nakonec střediskem velkomoravské archeologie staly Mikulčice, Pohansko či Staré Město,“ uvedl Klíma. Obě zmíněná hradiška na rozdíl od znojemské lokality netrpí problémy s nízkým půdním krytem nad

skalním podloží a souvislým osídlením do současnosti.

„Práce na Hradišti byly obnoveny v roce 1986 v režii Archeologického ústavu Akademie věd, od roku 1993 pak Pedagogické fakulty MU Brno. Nyní je organizuje fakulta a zajišťuje Nadační fond sv. Hypolita,“ uvedl Bohuslav Klíma.

Vykopávky na Hradišti mají v převážné většině případů podobu záchraných výzkumů na místě připravovaných stavebních prací a rekonstrukcí.

„Poznatky a nálezy, které jsme za léta výzkumu shromáždili a zdokumentovali, nám umožňují

tvrdit, že Hradiště bylo významným velkomoravským mocenským, politickým, hospodářským centrem jihozápadní Moravy a přiléhající části dnešního Dolního Rakouska,“ zdůraznil Klíma. Dosavadní bádání podle jeho slov prokazuje, že Hradiště s vnitřním hradem a opevněným předhradím se rozprostíralo na ploše asi dvou desítek hektarů. „Uvnitř se nacházejí dva kostely, starší na nejvyšším místě hradu, druhý byl prvním předchůdcem dnešního barokního kostela sv. Hypolita. Hrad s předhradím patřil k nejrozlehlejším u nás,“ shrnul Klíma.